

בשעה חמישית אסורים באכילה ואסור לשורפם, הוא משום שגדר האיסור בשעה חמישית הוא 'איסור אכילה' בלבד, אבל אינו נחשב כחפצא של חמץ מדרבנן [ורק בשעה שישיית נחשב כחפצא של חמץ מדרבנן]. וכיון שהחמץ אינו חפצא של איסור, אסור לשורפו משום איבוד קדשים, ורק בשעה שישיית נחשב כחפצא של איסור, אין בו איסור איבוד קדשים (ח' מן ר"ז הלוי שם).

**וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ** - מדרבנן, שמו יטעה ויסבור על שעה שביעית שהיא שישיית (רש"י). ו'שורפין' היינו שמשעה זו החמץ עומד לשריפה, אבל אין חיוב לשרוף בתחילת שעה שישיית (ראש יוסף; פרי יצחק א, יח, בדעת רש"י להלן יב, ב ד"ה שלא, וראה ביאורנו שם ד"ה איתיהיה). ויש שפירשו, שאסור להשהות את החמץ בדרשות מתחילת שעה שישיית (פרי יצחק שם, בדעת בעל המאור ג, א מדפי ה"ף; כסף משנה חמץ ומצה ט, ופרי יצחק שם בדעתו), ויש לשורפו מיד בתחילתה (שו"ע הרב א"ח תמה, א).

**גְּמָרָא. עֲדֻתָן קִיָּיִמָת שְׁזָה יוֹדֵעַ עֲבֻרוֹ שֶׁל חֹדֶשׁ וְכוּ' -** וכיון שיש טועים בכך, אנו נוקטים ששניהם כיוונו לאותו יום (רש"י), שכיין ששניהם כיוונו עדותם על אותו יום בשבוע, מסתבר שמה שלא כיוונו עדותם על אותו היום בחודש אינו מפני שמשקרים, אלא מפני שאחד מהם טעה ולא ידע בעיבורו של החודש (תוס' ד"ה זה; פני יהושע וראש יוסף בדעת רש"י, וכן כתב התוס' רבינו פרץ בשמו).

ודוקא כשנמצא שאחד מהעדים כיוון ליום החודש ששוה ליום בשבוע שהעיד עליו, והשני לא כיוון, אבל נמצא ששניהם לא כיוונו את יום החודש ליום השבוע שהוא חל בו, עדותם בטילה, שדוקא באחד אנו תולים שטעה ולא ידע בעיבורו של חודש, ולא בשנים (רש"י). וכעין דברי התוס' להלן יב, א ד"ה אלא, ראה ביאורנו שם ד"ה לדברי).

**אָחַד אֹמֵר בְּשֵׁתִי שְׁעוֹת וְאֶחָד אֹמֵר בְּשֵׁלֶשׁ שְׁעוֹת עֲדָתָן קִיָּיִמָת** - שאדם עשוי לטעות בכך (רש"י). ואף שלפי דבריו של העד שאומר שהמעשה היה בשתי שעות, נמצא שהמעשה היה קודם הנץ החמה [כמבואר בגמ' להלן יב, ב] שהנץ החמה הוא לאחר תחילת שעה שניה, ולפי דבריו של העד שאומר שהמעשה היה בשלש שעות, נמצא שהמעשה היה לאחר הנץ החמה [ואין אדם טועה בין קודם הנץ החמה לבין אחר הנץ החמה, כמבואר בגמ' להלן יב, א], מכל מקום, כיון שלא דקדקו לומר 'קודם הנץ' ולאחר הנץ, אנו אומרים שאותו שאמר 'בשתי שעות' טעה וסבר שהנץ החמה הוא קודם תחילת שעה שניה (תוס' ד"ה אחד).

ולדעת הסוברים שמנין שעות היום אינו מתחיל מעלות השחר אלא משעת הנץ החמה (ראה ביאורנו לעיל ד"ה אוכלים), אין צריך לומר שהעד שאמר 'בשתי שעות' טעה בזמן הנץ החמה, והואיל וגם אם לא טעה, כוונתו שהמעשה היה לאחר הנץ החמה (רש"י).

**לְדַבְּרֵי רַבִּי מֵאִיר אֵין אָדָם טוֹעֶה וְלֹא כָלוּם** - דוקא באופן האמור כאן, ששני העדים ענו על החקירה באיזו שעה היה המעשה, ולא אמר אחד מהם 'איני יודע', ומוכח שדקדקו וכיוונו עדותם (פני יהושע).

**איכא דְאָמְרֵי אָמַר אַבְיֵי וְכוּ' -** ופירשו כן מפני שהוקשה להם שלפי הלישנא קמא צריך לדחוק ולומר שלפי רבי מאיר המעשה היה בדיק בסוף שעה שניה וכניסת שעה שלישיית [ולכן פירשו שהמעשה היה או בשעה שש שעה שניה או בתחילת שעה שלישיית]. ועוד, שללישנא קמא צריך לדחוק שתולים ששני העדים טעו [ולכן פירשו שתולים שרק עד אחד טעה] (תוס' רא"ש. אמנם ראה ראש יוסף להלן יב, א בתוס' ד"ה אלא, שגם ללישנא בתרא תולים ששני העדים טעו).

**וְחֻקִּים אֹמְרִים אֵין מְקַדְרִין אָף אֵין מְקַרְצִין** - ודוקא בהקזת דם בכור התירו חכמים במקום שאין עושה מום, משום שאם לא יתירו יבוא להקזת גם במקום שעושה מום, הואיל ויש בכך הפסד מרובה, אבל בקירוד לא התירו מטעם שאם לא יתירו יבוא לעשות קירצוף, שאין בכך הפסד מרובה, ועושים אותו רק משום צער הבהמה (תוס' רבינו פרץ. וכע"ז בח' הר"י).

**וְרַבִּי יְהוּדָה מֵאִי שָׁנָא גְבִי חֻמֵּי הָגֵזָר וּמֵאִי שָׁנָא גְבִי קְרָצוֹף לֹא גֵזָר** - ואף שיש לחלק שדוקא בחמץ גזר רבי יהודה שמו יבוא לאוכלו, משום שאם יאכלנו יעבור על איסור דאורייתא, אבל בקירצוף לא גזר שמו יבוא לעשות קידור, משום שגם אם יעשה קידור, יעבור רק על איסור דרבנן [שהרי אינו מתכוין לעשות חבורה, וגם אינו 'פסיק רישיה']. מכל מקום העדיפה הגמ' לתרץ תירוץ יותר טוב (תוס' ישנים יומא לד, ב. וראה גליון הש"ס).

**מִשְׁנֵה. אוֹכְלִים כָּל חֻמֶּשׁ** - ושעות אלו שבמשנתנו הן 'שעות זמניות', כלומר, 'שעה' היא אחד חלקי שתיים עשרה מ'יום', ואורכה משתנה לפי אורכו של היום (רמב"ם בפיה"מ ברכות א, ב). ו'יום' נמדד מעלות השחר עד צאת הכוכבים (משנ"ב תמג, ח, בשם הרבה אחרונים). ויש שסוברים שנמדד מהנץ החמה עד השקיעה (משנ"ב שם, בשם אחרונים). ויש שסובר ששעות אלו הן 'שעות בינוניות', כלומר, 'שעה' היא אחד חלקי עשרים וארבע מהיממה, ואורכה קבוע (תרומת הדשן א, קכא, ע"פ משנ"ב שם, ט).

■ להלכה, שעות אלו הן 'שעות זמניות', ולכן בשנת העיבור שהיום ארוך יותר, סוף זמן אכילת חמץ - שלהלכה הוא בסוף ארבע שעות (ראה ביאורנו להלן יג, א ד"ה הלכה), הרי הוא מאוחר מכלל שנה [כדעת הרמב"ם]. ותחילת שיעור של 'יום', יש אומרים שהוא מעלות השחר עד צאת הכוכבים, ויש אומרים שהוא מהנץ החמה עד שקיעתה, ולכתחילה טוב להחמיר כדעה ראשונה (משנ"ב שם, ח). ויש אומרים ששעות אלו הן 'שעות בינוניות', ולעולם מותר לאכול עד שתי שעות קודם חצות [כדעת התרומת הדשן] (רמ"א שם, א). והעיקר כדעה ראשונה, ובמקום הפסד מרובה יש לסמוך על דעת היש אומרים (משנ"ב שם, ט).

**וְשׁוֹרְפִין בְּתַחֲלַת שָׁשׁ** - ואף שלרבי מאיר יכול לבער את החמץ בכל ענין ואין צריך דוקא לשורפו (כדעת חכמים להלן כז, ב), מכל מקום נקט 'שורפין', משום שאופן זה של הביעור קל ומצוי יותר (תוס' רא"ש להלן יב, ב). או, שנקט 'שורפין' לאו בדוקא, וכאילו אמר 'מבערין' (רבינו דוד שם). ויש שפירש, שאכן רבי מאיר סובר כרבי יהודה שאין ביעור חמץ אלא בשריפה (להלן כז, ב), ולכן נקט לשון 'שורפין' (בעל המאור טו, א מדפי ה"ף).

**וְתוֹלִין כָּל חֻמֶּשׁ** - ואסור מדרבנן לאכול, ומותר בהנאה וכגון להאכיל לבהמתו (רש"י, ע"פ הגמ' להלן כא, א). ואף שגם איסור הנאה מחמץ הוא מדאורייתא ומדוע הקלו בו יותר מאכילה, אלא שהחשש שיטעו בשעות הוא חשש רחוק, ורוב בני אדם אינם טועים, לא החמירו לאסורו בהנאה בשעה חמישית, מפני הפסד ממון ישראל [ובאיסור האכילה אין הפסד כל כך, שיכול להאכיל לבהמתו] (פני יהושע. וראה רש"י).

וכיון שבשעה חמישית החמץ מותר בהנאה, אין חיוב לשורפו (רש"י). ויש שפירש, שדברי רבי יהודה 'תולין כל חמש' אמורים על תרומה ולחמי תודה העשויים מחמץ, שאסור לאוכלם אסור לשורפם משום איבוד קדשים, ויש להמתין מלשורפם עד שעה שישיית, אבל חמץ של חולין, אין איסור לשורפו בשעה חמישית (רמב"ם חמץ ומצה א, ט, וח' מן ר"ז הלוי שם בדעתו). והטעם לכך שתרומה ולחמי תודה